

EIROPAS KAMPAŅA PAR DARBA VIDES RISKU NOVĒRTĒŠANU

Kopsavilkums par kampaņu

DROŠAS UN VESELĪBAI NEKAITĪGAS DARBAVIETAS

IEGUVUMS JUMS. IEGUVUMS JŪSU UZŅĒMUMAM

<http://hw.osha.europa.eu>

Eiropas Darba
drošības un veselības
aizsardzības aģentūra

Drošas un veselībai
nekaitīgas darbavietas

Saturs

1.	Vispārīga informācija	3
1.1.	Risku novērtēšanas svarīgums	3
1.2.	Risku novērtēšana — pamats drošām un veselībai nekaitīgām darbvietām	4
1.3.	Juridiskais pamatojums.....	5
2.	Veselībai nekaitīgas darba vietas. Labi jums. Labi uzņēmējdarbībai. Eiropas kampaņa, kas veltīta risku novērtēšanai	5
2.1.	Konteksts	5
2.2.	Kampaņas mērķi	6
2.3.	Kampaņas stratēģija	6
2.4.	Kampaņas kalendārs	7
2.5.	Kampaņas materiāli	8
2.6.	Kā iesaistīties?.....	9
2.7.	Daļības sertifikāts un piedāvājums partneriem	9
3.	Risku novērtēšana – fakti un skaitļi.....	10
3.1.	Eiropa	10
3.2.	Piecu soļu metode	11
4.	Gadījumu izpēte.....	12
4.1.	Smags nelaimes gadījums, kas saistīts ar ķīmisko vielu iedarbību..	12
4.2.	Nāves gadījums lauku saimniecībā	12
4.3.	Hronisks traumatiskais cīpslas sastiepums	13
5.	Labas prakses piemēri.....	13
5.1.	Riska izslēgšana	13
5.2.	Trokšņa un putekļu samazināšana	14
6.	Citas saites	15
7.	Par Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūru	15

1. Vispārīga informācija

1.1. Risku novērtēšanas svarīgums

Visi ir ieinteresēti darbinieku drošībā un veselībā. Ar darbu saistītos nelaimes gadījumus un slimības lielākoties var novērst. Bet kā to panākt?

Pirmais solis ir risku novērtēšana

Risku novērtēšana ir pirmais solis riska pārvaldības procesā. Tā ļauj darba devējiem saprast, kāda rīcība jāveic, lai uzlabotu veselības aizsardzību un drošību darbā, kā arī darba ražīgumu.

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra (*EU-OSHA*) ir izstrādājusi Eiropas mēroga informācijas kampaņu, kurā galvenā uzmanība tiek pievērsta risku novērtēšanai. Kampaņa ir īpaši paredzēta nozarēm ar augstu riska pakāpi un maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU).

Kopš Eiropas 1989. gada pamatdirektīvas pieņemšanas risku novērtēšana ir kļuvusi par plaši atzītu jēdzienu profilakses organizēšanai darbā, un simptiem tūkstoši uzņēmumu visā Eiropā regulāri novērtē riskus.

Tomēr turpmāk sniegtie skaitļi¹ par nelaimes gadījumiem un slimībām darbā liecina, ka ir vajadzīgi uzlabojumi. Ik gadu miljoniem cilvēku ES darbā gūst ievainojumus vai cieš nopietnu veselības kaitējumu.

- ▶ **Ik trīs ar pusi minūtes kāds cilvēks ES iet bojā ar darbu saistītu cēloņu rezultātā. Tas rada gandrīz 167 000 nāves gadījumu gadā, ko izraisa vai nu nelaimes gadījumi darbā (7 500), vai arodslimības (159 500).**
- ▶ **Ik četras ar pusi sekundes kāds cilvēks ES cieš nelaimes gadījumā, un viņam/viņai nākas kavēt darbu vismaz trīs darba dienas. Darbā notikušo nelaimes gadījumu skaits, kas rada trīs līdz četru dienu ilgus darba kavējumus, ir milzīgs, tas sasniedz 7 miljonus gadījumu gadā.**

Turklāt nelaimes gadījumi un slimības darbā rada lielus **zaudējumus**.

- ▶ Cilvēciskā faktora zaudējumi darbiniekiem un viņu ģimenēm: statistikas pamatā ir dzīvi cilvēki, katrs ar savu dzīvesstāstu, kā tas redzams 4. sadaļā sniegtajos gadījumu aprakstos.
- ▶ Organizāciju zaudējumi – kad darbā rodas problēmas, tās atstāj ietekmi uz uzņēmējdarbības ražīgumu, un nelaimes gadījumi darbā, kā arī arodslimības rada izmaksas, palielinās slimības atvaļinājumu skaits un darbinieku mainība un zūd darbinieku motivācija.
- ▶ Valdības zaudējumi – nelaimes gadījumi un slimības ir saistītas ar lielu slogu veselības aprūpes sistēmām.

Atbilstoša risku novērtēšana var nodrošināt vairākus **ieguvumus uzņēmējdarbībai**.

- Drošu darba apstākļu radīšana ļauj uzņēmumiem samazināt izmaksas, ko rada nelaimes gadījumi darbā un arodslimības.
- Atbilstoša risku novērtēšana palīdz samazināt slimības atvaļinājumu skaitu, un, samazinoties prasībām pēc atlīdzības, samazinās apdrošināšanas izmaksas.
- Darbinieki ar augstāku motivāciju strādā ražīgāk un efektīvāk un samazinās darbinieku mainība. Tas palielina uzņēmējdarbības konkurētspēju.

1.2. Risku novērtēšana — pamats drošām un veselībai nekaitīgām darbavietām

Risku novērtēšana ir stūrakmens, uz kā balstās Eiropas pieeja darba drošībai un veselības aizsardzībai, un tam ir labs pamatojums. Ja riski netiek novērtēti un netiek veikta atbilstoša rīcība, nevar ieviest piemērotu riska pārvaldības procesu, un netiek ieviesti piemēroti preventīvi pasākumi. Tādēļ sistemātiska risku novērtēšana uzlabo darba drošību un nodarbināto veselību, kā arī uzņēmējdarbības vispārējos rezultātus.

Risku novērtēšana ir process, kurā tiek vērtēts darba vietas apdraudējumu radītie riski darbinieku drošībai un veselībai. Tā ir sistemātiska visu darba aspektu izpēte, kurā ņem vērā

- kas varētu radīt ievainojumu vai kaitējumu,
- vai apdraudējumus var novērst un, ja tas nav iespējams,
- kādi preventīvi vai aizsardzības pasākumi ir ieviesti vai jāievieš, lai riskus ierobežotu.

Kad tiek noteikts risks, pirmkārt, jāapsver,
vai risku var novērst.
Ja tas nav iespējams,
risks jāierobežo.

1.3. Juridiskais pamatojums

Darba devējiem ir vispārīgs pienākums nodrošināt darbinieku drošību un veselību visos ar darbu saistītajos aspektos. Risku novērtēšana ļauj darba devējiem veikt vajadzīgos pasākumus savu darbinieku drošības un veselības aizsardzībai.

Risku novērtēšana ir juridiska prasība kopš Pamatdirektīvas 89/391ⁱⁱ pieņemšanas. Direktīvā ir uzsvērtā risku novērtēšanas svarīgā nozīme un izklāstīti galvenie noteikumi, kas jāievēro katram darba devējam. Tomēr dalībvalstis var ieviest stingrākus noteikumus savu darba ņēmēju aizsardzībai.

Plašāka informācija par risku novērtēšanu ir pieejama <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>

2. Veselībai nekaitīgas darba vietas. Labi jums. Labi uzņēmējdarbībai. Eiropas kampaņa, kas veltīta risku novērtēšanai

2.1. Konteksts

2004. gadā tika publicēts Eiropas Komisijas paziņojumsⁱⁱⁱ par Pamatdirektīvas 89/391 un tās pirmo piecu atsevišķo direktīvu īstenošanu praksē. Dokumentā ir uzsvērtā nepieciešamība izvērst risku novērtēšanu. Tajā arī ir uzsvērtā nepieciešamība uzlabot risku novērtēšanas ieviešanu un kvalitāti.

- Risku novērtēšana, dokumentēšana un pārraudzība ir uzdevumi, kas netiek veikti visur, ieskaitot dalībvalstīs, kurās preventīvu rīcību veic tradicionāli.
- Risku novērtēšanu bieži uzskata par „vienreizēju” pasākumu un neturpina.
- Apdraudējumi netiek analizēti un novērtēti kolektīvi. Rezultātā tiek īstenoti atsevišķi pasākumi bez kopīgas pieejas apstākļu analīzei darba vietā.
- Veicot virspusīgu risku novērtēšanu, galvenā uzmanība tiek pievērsta acīmredzamo un tūlītējo apdraudējumu noteikšanai; ilgtermiņa ietekme, ko rada, piemēram, ķīmiskās vielas, netiek ņemta vērā.
- Risku novērtēšanā ne vienmēr ņem vērā psiholoģiskos apdraudējumus un darba organizācijas faktorus.
- Darba devēji nepietiekami pārrauga veikto pasākumu efektivitāti.

2.2. Kampanas mērķi

Risku novērtēšana var būt grūti izpildāms uzdevums, īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem, bet to var atvieglot. Risku novērtēšanas kampaņas mērķi ir

- ▶ **paaugstināt informētību** par juridisko atbildību un darba risku novērtēšanas svarīgumu un praktisko nepieciešamību. Risku novērtēšana nav pašmērķis, bet gan efektīvs paņēmieni, lai noteiktu vajadzību pēc preventīviem pasākumiem;
- ▶ **padarīt procesu mazāk noslēpumainu** un pierādīt, īpaši MVU, ka risku novērtēšana ne vienmēr ir sarežģīta, birokrātiska procedūra, vai pa spēkam vienīgi ekspertiem;
- ▶ veicināt risku novērtēšanu **ar piecu soļu metodi** (sk. 3. sadaļas 2. punktu);
- ▶ **stimulēt uzņēmumus** veikt iekšējo risku novērtēšanu, ja darba vietā ir kompetenti darbinieki;
- ▶ uzsvērt, ka risku novērtēšana ir **pastāvīgs process** un nevis vienreizējs pienākums;
- ▶ uzvērt, ka no **svara ir kvalitāte** (un ir svarīgi dokumentēt, pārraudzīt un pārskatīt risku novērtējumu);
- ▶ veicināt aktīvu risku novērtēšanu, kas paredz **visu darba vietā strādājošo līdzdalību** risku novērtēšanā, un
- ▶ **veicināt labas prakses pārņemšanu**, kuras rezultātā procesu var vieglāk veikt.

Galvenais mērķis, protams, ir palīdzēt mazināt to cilvēku skaitu, kas gūst ievainojumus vai slimo darba dēļ gan pašreiz, gan nākotnē.

2.3. Kampanas stratēģija

Veicot 2008. – 2009. gada risku novērtēšanas kampaņu, ES Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra pirmo reizi uzsāk **divu gadu kampaņas ciklu**. Nolūks ir panākt, lai kampaņa efektīvāk sasniegtu mērķus, kas izvirzīti Kopienas veselības aizsardzības un darba drošības stratēģijā laikam no 2007. līdz 2012. gadam.

Veicot Eiropas nedēļas kampaņu divu gadu ilgā laikposmā, ir vairāk laika, lai tai sagatavotos un veiktu papildu pasākumus, tostarp plānotu kampaņas stratēģiju un pasūtītu jaunus kampaņas materiālus, kā arī tos tulkotu, sagatavotu un izplatītu.

Kampaņas sekmīgums ir atkarīgs no plaša ieinteresēto personu un kampaņas partneru loka sniegtā atbalsta un sadarbības, ieskaitot ES Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras kontaktpunktus, kas parasti ir dalībvalstu veselības aizsardzības un darba drošības iestādes. Tāpēc jaunajā modelī īpaša uzmanība tiek pievērsta **tīklveida kampaņas veikšanai**. Tas arī atvēl vairāk laika papildu pasākumiem, īpaši labas prakses veicināšanai un partnerattiecību veidošanai.

Kampaņas modelis paredz iesaistīt tajā arī plašu uzņēmumu un organizāciju loku, kas iepazīstina savus piegādātājus, pasūtītājus un kaimiņuzņēmumus ar galveno informāciju un veicina viņu līdzdalību. Lielie uzņēmumi ir īpaši ieinteresēti palīdzēt savas piegādātāju ķēdes mazajiem uzņēmumiem, strādājot kopā ar tiem un daloties pieredzē un zināšanās.

Kampaņa tiek veikta ar ES prezidējošo valstu - Slovēnijas un Francijas – atbalstu 2008. gadā un Čehijas Republikas un Zviedrijas atbalstu 2009. gadā, kā arī ar Eiropas Parlamenta, Eiropas Komisijas un Eiropas darba devēju un darba ņēmēju atbalstu.

2.4. Kampaņas kalendārs

2008. gads

---

13. jūnijs	Kampaņas uzsākšana sadarbībā ar Eiropas Komisiju un Slovēniju kā ES prezidējošo valsti Briselē.
20.-26. oktobris	Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības nedēļa (43. kalendārā nedēļa).
3.-4. novembris	<i>FITS (Forum International Travail Santé)</i> sadarbībā ar Franciju kā ES prezidējošo valsti.
novembris/decembris	ES līmenī iesniegto dalībvalstu pretendentu vērtēšana Labas prakses balvu konkursam..

Eiropas nedēļas aptver virkni ikgadēju pasākumu, kas notiek ES dalībvalstīs, lai veicinātu labāku darba drošību un veselības aizsardzību. Tajos var piedalīties katrs, kam šī joma interesē.

Kampaņā tiek piešķirtas labas prakses balvas, atzīmējot uzņēmumus un organizācijas, kas ir devušas nozīmīgu ieguldījumu risku novērtēšanas veicināšanā darba vietā. Visa 2008. gada laikā Labas prakses balvas konkursus organizē valstu un Eiropas līmenī.

2009. gads

---

februāris-marts	Konference un Labas prakses balvu piešķiršana Čehijas prezidentūras laikā ES
februāris-septembris	Tematiski pasākumi; uzmanības centrā - vietējie un nozaru jautājumi
19.-25. oktobris	Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības nedēļa (43. kalendārā nedēļa)
oktobris-novembris	Konference Zviedrijas prezidentūras laikā ES
novembris	Kampaņas noslēguma pasākums

Pēc Labas prakses balvu ieguvēju noteikšanas ar viņu veikumu iepazīstinās visa 2009. gada garumā.

2.5. *Kampaņas materiāli*

Visi kampaņas materiāli ir pieejami 22 ES valodās, un tos var bez maksas lejuplādēt no kampaņas tīmekļa vietnes:

<http://hw.osha.europa.eu>

Šie materiāli iekļauj:

- ▶ plakātus un bukletus,
- ▶ faktu lapas,
- ▶ *PowerPoint* prezentācijas,
- ▶ labas prakses aprakstus,
- ▶ viktorīnas,
- ▶ animācijas ar populāro multiplikāciju filmu personāžu Napo,
- ▶ ieteikumus par to, kā organizēt un vadīt pasākumus Eiropas nedēļas laikā,
- ▶ partneru un pasākumu sadaļas,
- ▶ saites ar resursiem saistītās tīmekļa vietnēs

un vēl daudz ko citu...

Tīmekļa vietne ļauj piekļūt risku novērtēšanas metodēm, kas sakārtotas pēc nozarēm un pēc apdraudējuma, lai palīdzētu veikt risku novērtēšanu praksē.

Visus šos materiālus organizācijas var lietot bez maksas un izplatīt ieinteresētajām personām un partneriem.

Kampaņas laikā tiks rīkotas preses konferences un citi pasākumi ar plašsaziņas līdzekļu dalību, lai sabiedrību iepazīstinātu ar risku novērtēšanas nozīmi.

2.6. Kā iesaistīties?

ES Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras mērķis ir stimulēt cilvēkus un jebkura mēroga organizācijas iesaistīties kampaņā un Eiropas nedēļu laikā vai jebkurā citā laikā kampaņas ietvaros organizēt savus pasākumus un darbības.

Piedalīties var jebkurš:

- ▶ valsts un privātā sektora darba devēji, tostarp MVU,
- ▶ vadītāji, vidējā posma vadītāji un darbinieki,
- ▶ arodbiedrību pārstāvji un darba drošības dienestu pārstāvji,
- ▶ darba drošības un veselības aizsardzības iestādes,
- ▶ darba drošības speciālisti un veselības aprūpes darbinieki,
- ▶ reģionālie un vietējie darba drošības un veselības aizsardzības profilakses un apdrošināšanas dienesti.

Dalība var izpausties, organizējot:

- ▶ darba drošības skates, ekspozīcijas un izstādes,
- ▶ mācību pasākumus un seminārus,
- ▶ plakātu konkursus un viktorīnas,
- ▶ reklāmas un veicināšanas kampaņas,
- ▶ partnerattiecības starp uzņēmumiem un izglītības un mācību centriem,
- ▶ "labu kaimiņattiecību" programmas starp lieliem un maziem darba devējiem, ieteikumu programmas,
- ▶ apdraudējumu noteikšanu,
- ▶ pārbaužu dienas.

Sīkāku informāciju par pasākumiem un kā tajos iesaistīties var gūt, sazinoties ar savas valsts kontaktpunktu – kontaktinformāciju var atrast ES Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras tīmekļa vietnē

http://osha.europa.eu/about/partners/focal_points/

Organizācijām, kas plāno Eiropas nedēļas ietvaros veikt savus pasākumus, mūsu tīmekļa vietne piedāvā labas prakses piemērus, kā arī forumus ideju apmaiņai, atgriezeniskās saites nodrošināšanai un informācijai par to, ko dara citi.

2.7. Dalības sertifikāts un piedāvājums partneriem

ES Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra vēlas dibināt partnerattiecības, no kurām ieguvējas būs visas puses, un ir izveidojusi vairākus saziņas kanālus un veikusi darbības, lai nodrošinātu kampaņas partneru redzamību un propagandētu viņu ieguldījumu, kā arī kampaņas ietvaros veiktos pasākumus.

- ▶ **Jūs palīdzat mums** vairot informētību par risku novērtēšanu un nodrošināt redzamību kampaņai par veselības aizsardzību darba vietā.

- ➡ **Mēs darām jūs redzamu** kā kampaņas partneri un organizāciju, kam rūp darba drošība un veselības aizsardzība.

Iesaistīties un gūt atzinību var divos līmeņos.

- ➡ **Dalības sertifikātu** piešķir par aktīvu dalību vienā no Eiropas valstīs rīkotajiem pasākumiem.
- ➡ **Piedāvājums partneriem** ir tālejošāks un sniedz iespēju izmantot plaši rīkotos veicināšanas pasākumus un piesaistīt jums uzmanību jomā, kas saistīta ar darba drošības un veselības aizsardzību, kā arī plašākā kontekstā, ko nodrošina kampaņai par veselības aizsardzību darba vietā piešķirtā redzamība. Piedāvājums attiecas uz tiem, kas būtiski iesaistās kampaņā un iesaista tajā arī citus sava tīkla dalībniekus (organizējot savus pasākumus, konferences un konkursus; reklamējot kampaņu tīmekļa vietnē, izplatot kampaņas materiālus utt.).

Plašāka informācija par šiem piedāvājumiem atrodama kampaņas tīmekļa vietnes partneru sadaļā <http://hw.osha.europa.eu/partners>

3. Risku novērtēšana – fakti un skaitļi

3.1. Eiropa

Riskus veiksmīgi novērtē dažāda mēroga uzņēmumi visā Eiropā. Tomēr turpmāk sniegtie empīriskie dati liecina, ka stāvokli var vēl vairāk uzlabot, īpaši MVU.

Risku novērtēšana netiek veikta visur

- ➡ Francijā saskaņā ar 2004. gadā veiktu aptauju 76% darba devēju uzņēmumos, kur strādājošo skaits pārsniedz 20 cilvēkus, apgalvo, ka ir veikuši risku novērtējumu un sagatavojuši vajadzīgo dokumentāciju.^{iv}
- ➡ Nīderlandes Darba Inspekcijas rīcībā esošie skaitļi par 2006. gadu liecina, ka 42% vismazāko uzņēmumu, kuros darbinieku skaits ir no 1 līdz 4, ir veikuši risku novērtēšanu (uzņēmumos, kur darbinieku skaits ir no 5 līdz 9, to ir veikuši 53%). Uzņēmumos ar darbinieku skaitu no 10 līdz 99 šis skaitlis ir 81%, un uzņēmumos, kur strādā 100 un vairāk darbinieku – 97%.^v
- ➡ Itālijā 2005. gadā veikts pētījums liecina, ka 88,5% uzņēmumos, kur darbinieku skaits mazāks nekā 50, ir veikta risku novērtēšana. Uzņēmumos, kur ir vairāk nekā 50 strādājošo, šis skaitlis sasniedz 93,4%. Uzņēmumos, kur darbinieku skaits ir mazāks par 50, risku novērtējumi ir dokumentēti 84,5% gadījumos, turpretim uzņēmumos, kas nodarbina vairāk nekā 50 darbiniekus, šis rādītājs ir 92,6%.^{vi}

- Saskaņā ar Piektās valsts aptaujas rezultātiem par darba apstākļiem^{vii}, ko Spānijā veica 2003. gadā, 61% darba devēju rūpniecības un pakalpojumu jomā apgalvo, ka uzņēmumā rit risku novērtēšanas process. Salīdzinot ar iepriekšējo 1999. gadā veikto aptauju, skaitlis ir audzis divkārt.
- Vācijā 2005. gadā veikta aptauja liecina, ka uzņēmumos, kur strādājošo skaits ir no 1 līdz 9, risku novērtēšana ir veikta 30% gadījumu. Uzņēmumos, kuros ir nodarbināti 10 līdz 49 cilvēki, šis procents ir 54%, un uzņēmumos ar 50 līdz 249 nodarbinātajiem – 80%. Starp lielajiem uzņēmumiem, kur ir nodarbināti 250 un vairāk cilvēki, 97% ir novērtējuši risku.^{viii}
- 2006. gadā Latvijā veiktā aptaujā^{ix} trīs ceturtdaļas darba devēju atzina, ka risku novērtēšana vai nu vispār nav veikta, vai ir veikta daļēji, un tikai 22% respondentu paziņoja, ka novērtēšana ir veikta pilnā apmērā. Salīdzinot ar iepriekš veikta pētījuma datiem, var secināt, ka uzņēmumu skaits, kuros risku novērtēšana ir pilnībā veikta, ir palielinājies no 15% 2002. gadā līdz 22% 2006. gadā.

Kvalitatīvs risku novērtējums, kas ietver dokumentāciju, pārskatīšanu un rīcības plānu izveidi, vēl aizvien ir svarīgs, grūti sasniedzams uzdevums

- Kā liecina padziļināts pētījums par risku novērtēšanu, kas veikts Itālijā laikā no 2000. gada līdz 2002. gadam, 95% uzņēmumu uzskata, ka ir veikuši risku novērtēšanu, bet tikai 54 % atzīst, ka ir tos pārskatījuši. Turklāt 23% gadījumos nav apzināti riskiem pakļautie darbinieki, un 21% gadījumu nav pietiekamas informācijas par preventīvajiem un aizsardzības pasākumiem vai to apraksta. Šis pētījums arī rāda, ka darbinieki vairāk tiek iesaistīti risku novērtēšanā lielākajos uzņēmumos; mazākajos uzņēmumos (ar darbinieku skaitu no 6 līdz 10) to ir 41%, bet lielākajos (kur darbinieku skaits ir 200 un vairāk) – 57%^x.
- Atbilstoši AK Arodbiedrību kongresa 2007. gada aptaujai darba drošības dienesta pārstāvju vidū mazāk nekā trīs no desmit pārstāvjiem (28 %) ir apmierināti ar to, kā viņi tiek iesaistīti risku novērtēšanā. 44% norāda, ka nav tikuši iesaistīti vispār, un 27%, ka nav tikuši pietiekami iesaistīti.^{xi}
- Atbilstoši Dānijas Arodbiedrību konfederācijas (LO) 2003. gada aptaujai^{xii} trīs ceturtdaļas uzņēmumu ir izpildījušas pienākumu rakstiski dokumentēt risku novērtēšanas rezultātus. Četras piektdaļas šo uzņēmumu atzīst, ka viņiem nav bijušas grūtības šo dokumentu izveidot. Divas trešdaļas uzskata, ka risku novērtēšana ir labvēlīgi ietekmējusi darba vidi, un 40% atzīst, ka risku novērtēšana ir uzlabojusi dialogu starp vadību un darbiniekiem.

3.2. Piecu soļu metode

Vienkārša piecu soļu metode^{xiii}, pēc kuras tiek novērtēti riski, varētu būt piemērota lielākai daļai uzņēmumu. Tomēr tikpat sekmīgi var izmantot arī citas metodes, īpaši, ja riski un apstākļi ir sarežģītāki.

1. solis — Apdraudējumu un riskam pakļauto cilvēku apzināšana

To apstākļu noteikšana darbā, kas potenciāli var radīt kaitējumu, un darbinieku apzināšana, kas varētu būt pakļauti apdraudējumam.

2. solis — Risku novērtēšana un prioritāšu noteikšana

Esošo risku novērtēšana (cik tie ir nopietni, cik iespējami utt.) un sakārtošana prioritārā secībā. Ir svarīgi noteikt prioritātes darbā, kas jāveic, lai risku izslēgtu vai novērstu.

3. solis — Risku novēršanas pasākumu noteikšana

Piemēroto pasākumu noteikšana riska izslēgšanai vai ierobežošanai.

4. solis — Pasākumu īstenošana

Preventīvo un aizsardzības pasākumu ieviešana saskaņā ar plānu, kurā noteiktas prioritātes (visdrīzāk visas problēmas nevar atrisināt vienlaicīgi) un norādīts, kas veic uzdevumu, kur un kad tas tiek veikts, kad uzdevums jāpabeidz un kādi līdzekļi tiek piešķirti pasākumu īstenošanai.

5. solis — Uzraudzība un pārbaude

Regulāri jāveic novērtējuma pārskatīšana, lai nodrošinātu, ka tas atbilst apstākļiem. Tas jāpārskata vienmēr, kad organizācijā ir notikušas būtiskas izmaiņas vai, ievērojot notikušu vai „gandrīz notikušu”^{xiv} negadījumu izmeklēšanas rezultātus.

4. Gadījumu izpēte

Riska novērtēšana, ko var uztvert arī kā abstraktu jēdzienu vai papildu administratīvo slogu, attiecas uz reālām dzīves situācijām. Cilvēki var iet bojā vai atlikušo dzīvi ciest no nelaimes gadījuma sekām un veselībai nodarītā kaitējuma tāpēc, ka riski nav apzināti un pārraudzīti.

4.1. Smags nelaimes gadījums, kas saistīts ar ķīmisko vielu iedarbību

23 gadus vecs jauniešs guva plašus apdegumus, saskaroties ar uzliesmojošām vielām, ko izmanto krāsas smidzinātāju mazgāšanai. Uzņēmumā piekoptās neapmierinošās prakses dēļ netika izmantoti droši bīstamo ķīmisko vielu lietošanas un glabāšanas paņēmieni, kā arī trūka apmācības un pārraudzības. Īpaši bīstama prakse bija smidzinātāju mazgāšanai paredzētā bīstamā šķidruma pārvietošana nemarkētos, atvērtos spaiņos. Pat pēc šausminošā atgadījuma uzņēmums neieviesa darba inspektoru pieprasītos uzlabojumus, līdz lietu iesniedza tiesā un sodīja ar naudas sodu^{xv}.

4.2. Nāves gadījums lauku saimniecībā

Divi jauni (21 un 27 gadu veci) viesstrādnieki mira, iekļūstot iekārtā, ko izmantoja augļkopībā. Viņu darbs bija saistīts ar polietilēna „tuneļu” uzsliešanu un novākšanu, kuru nostiprināšanai tiek izmantotas garas auklas. Strādnieki

sapinās auklā, kad lietoja uz traktora uzstādītu mehānismu auklas uztīšanai. Riska novērtēšana nebija veikta, un uz traktora uzmontētā tīšanas ierīce bija nepiemērota, jo, auklai sapinoties, mehānisms automātiski netika apstādināts. Strādnieki nebija pienācīgi apmācīti, nedz arī informēti par apdraudējumiem saistībā ar darba uzdevumu. Izmeklētāji pievērsa uzmanību tam, ka daudzi saimniecībā strādājošie ir studenti, kam var būt tikai virspusējas zināšanas par drošu darba praksi.^{xvi}

4.3. Hronisks traumatiskais cīpslas sastiepums

Stīvens Fišers strādāja galvenā inženiera amatā aerokosmiskajā nozarē; viņam bija sarežģīts un interesants darbs pie jauna Eiropas raķešu projekta, kuru veicot bija intensīvi jāstrādā ar datoru ilgas darba stundas. Kādu rītu 2002. gadā, strādājot pie datora, viņš izjuta stipras un pēkšņas sāpes („*kā zibens spērienu delnas virspusē*”), kas izplatījās augšup pa plecu. Kopš tā laika viņš nav pilnīgi atlabis. Viņam bija nekavējoties jāpārtrauc lietot datoru, viņš vairs nevarēja lietot tālruni vai vadīt automobili. Divus mēnešus vēlāk viņš piekrita doties garā slimības atvaļinājumā. Astoņpadsmit mēnešus vēlāk viņam piešķīra pensiju medicīnisku apsvērumu dēļ.

Tagad, kad pagājuši gandrīz 6 gadi, samaksājis par hroniska traumatiska cīpslas sastiepuma ārstēšanu vairāk kā EUR 13 000, jo AK valsts veselības aprūpes dienests to nenodrošina, viņš nav pilnībā atlabis. Hroniskā traumatiskā cīpslas sastiepuma dēļ viņš nevar veikt darbu, ko dažus gadus atpakaļ būtu uzskatījis par viegli padarāmu.

Kaut arī šie riski ir labi zināmi un dokumentēti, riska novērtēšana diemžēl nebija veikta. Šādas traumas var novērst, ja (riska novērtēšanas rezultātā) risks vai tā agrīnie simptomi tiek apzināti un pietiekami agri tiek veikti pasākumi. Diemžēl šāda pieredze nav nekas jauns.^{xvii}

5. Labas prakses piemēri

5.1. Riska izslēgšana

Nīderlandes uzņēmums ražo ribotu grīdas pārsegumu sastāvdaļas. Uzņēmumā tika izmantota koka palešu sistēma ražojumu pārvietošanai, un strādniekiem bija jāpārvieta neērtas formas paliktņu bloki, kas sausā veidā svēra ap 25 kg.

Veicot risku novērtēšanu, tika apzināts risks, ka, ar rokām pārvietojot šos smagos paliktņu blokus, darbiniekiem var rasties balsta un kustību aparāta slimības.

Iespējamie risinājumi bija mainīt paliktņu formu vai materiālu un izmantot mehāniskas pacelājjerīces. Tomēr uzņēmums secināja, ka labākais risinājums ir pilnīgi atteikties no paliktņiem.

Apspriežot jautājumu ar darbiniekiem, tika rasts risinājums – padziļinājumu iestrādāt pašā ribotās grīdas sastāvdaļā, kas ļautu vispār nelietot koka paliktņus. Risinājumu īpaši pārbaudīja, lai noskaidrotu, vai jaunās konstrukcijas sastāvdaļas nodrošina vajadzīgo kvalitāti un atbilstību būvniecības standartiem.

Rezultātā nedz darbiniekiem, nedz citiem strādniekiem, piemēram, apakšuzņēmēja transportlīdzekļa vadītājiem, vairs nav jāpieliek fizisks spēks un jāriskē gūt traumas, pārvietojot paliktņus.

Jaunā konstrukcija, kas gadā izmaksāja EUR 137 000, ļāva ietaupīt EUR 91 000 gadā uz citu sastāvdaļu rēķina un EUR 22 000 uz paliktņu iegādes rēķina. Grūtāk ir tieši attiecināt ietaupījumus, kas saistīti ar mazāku darba kavējumu skaitu slimības dēļ, bet šāda saikne noteikti ir. Citas priekšrocības iekļauj trokšņa samazināšanos, jo netiek vairs izmantotas naglošanas iekārtas paliktņu remontam, un īsāku piegādes laiku līdz uzstādīšanas vietai, jo paliktņi vairs nav jāiekrauj mašīnās.

Papildu informācija ir pieejama

<http://osha.europa.eu/publications/reports/TE7606536ENC>

5.2. Trokšņa un putekļu samazināšana

Austrijas uzņēmumā, apstrādājot metālu, tika veikti intensīvi slīpēšanas darbi, kuru rezultātā radās ievērojams troksnis un putekļi. Uzņēmums izlēma veikt uzlabojumus un uzsāka īpašu projektu emisiju mazināšanai.

Tika nodrošināti pietiekami finanšu un darbinieku resursi, un projekta grupā iesaistīja emisiju ietekmei pakļautos darbiniekus, vadītājus, arodslimību speciālistus, darba padomes pārstāvjus un profilakses darba speciālistus. Viņi izpētīja iespējamus risinājumus, pārrunājot jautājumus ar potenciālajiem piegādātājiem un pilnvarotajām veselības un darba drošības iestādēm. Tika sagatavots un novērtēts vairāk nekā ducis konstruktīvu risinājumu.

Ieviestās izmaiņas iekļāva:

- slīpēšanas kabīnes ar nosūcējsistēmām,
- vietējas nosūcējsistēmas,
- kasetņu filtrācijas sistēmas,
- putekļu nosūkšanas optimizēšanu, pārprojektējot instrumentu slīpēšanas ceļu,
- apgaismojuma uzlabošanu, samazinot gaismas spilgtumu un ēnojumu.

Rezultātā:

- samazinājās atmosfēras piesātinājums ar putekļiem (dažviet līdz 90%),
- samazinājās caurvējš un,
- ierīkojot kabīnes, par 10(dB)A samazinājās troksnis, no kā cieta iekārtu operatori un pārējie telpā strādājošie.

Kopējais ieguldījums bija ap EUR 400 000. Papildus labākiem apstākļiem darbinieku veselībai un drošībai, priekšrocības, ko rada mazāks putekļu daudzums gaisā, veido kopējo aplēsto ietaupījumu ap EUR 70 000 gadā.

Papildu informācija ir pieejama <http://osha.europa.eu/publications/reports/106>

6. Citas saites

Kampaņas tīmekļa vietne

<http://hw.osha.europa.eu>

80. faktu lapa: *Risku novērtēšana – galveno iesaistīto personu uzdevumi*

<http://osha.europa.eu/publications/factsheets/80>

81. faktu lapa: *Risku novērtēšana — pamats drošām un veselībai nekaitīgām darbavietām*

<http://osha.europa.eu/publications/factsheets/81>

Padomes 1989. gada 12. jūnija direktīva par pasākumiem, kas ieviešami, lai uzlabotu darba ņēmēju drošību un veselības aizsardzību darbā

<http://osha.europa.eu/legislation/directives/A/1/1>

Risku novērtēšana

<http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>

7. Par Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūru

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūru ar mītni Bilbao, Spānijā, izveidoja Eiropas Savienība, lai tā sniegtu informāciju par darba drošību un apdraudējumiem darbā. Aģentūra darbojas kā katalizators, sagatavojot un izplatot informāciju, kas palīdz aizsargāt Eiropas darba ņēmējus.

Pulcinot kopā valsts iestāžu, darba devēju un nodarbināto organizāciju pārstāvjus, kā arī vadošos ES dalībvalstu ekspertus veselības aizsardzības un darba drošības, kā arī citās jomās, aģentūra piedāvā drošu, līdzsvarotu un objektīvu informācijas avotu par darba drošības un veselības aizsardzības jautājumiem.

Papildu informāciju sk. aģentūras tīmekļa vietnē <http://osha.europa.eu>

ⁱ P. Hämäläinen, J. Takala, K.L. Saarela, (study to be published), Tampere University of Technology (Finland), study made for the International Labour Office, ILO.

ⁱⁱ Council Directive 89/391/EEC of 12 June 1989 on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers at work. (<http://osha.europa.eu/legislation/directives/A/1/1>).

ⁱⁱⁱ COM (2004) 62 final: COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF REGIONS on the practical implementation of the provisions of the Health and Safety at Work Directives 89/391 (Framework), 89/654 (Workplaces), 89/655 (Work Equipment), 89/656 (Personal Protective Equipment), 90/269 (Manual Handling of Loads) and 90/270 (Display Screen Equipment).

^{iv} Th. Coutrot, *Plus de trois établissements sur quatre déclarent évaluer les risques professionnels*, *Premières Synthèses n-09.3, Dares, Mars 2007 (Enquête relations professionnelles et négociations d'entreprise (REPONSE), 2004-2005)*.

^v M. Bos, F. Saleh, O. Erdem, J. Samadhan, *Arbo in bedrijf 2006: Een onderzoek naar de naleving van arbo-verplichtingen, blootstelling aan arbeidsrisico's en genomen maatregelen in 2006*, *Arbeidsinspectie*, October 2007.

^{vi} S. Perticaroli, A. Leva, *La cultura della sicurezza. Indagine sulle modalità di gestione di salute e sicurezza nelle aziende italiane*, ISPESL, November 2006.

^{vii} *Instituto Nacional de Seguridad e Higiene en el trabajo, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, V Encuesta nacional de condiciones de trabajo*, 2004.

^{viii} Survey conducted by BGZ (Berufsgenossenschaftliche Zentrale für Sicherheit und Gesundheit) http://www.hvbg.de/d/bgz/bgz_info/veranst/archiv_vera/bgz_fachv_nov_2005/seite02.html
http://www.hvbg.de/d/bgz/bgz_info/pdf_bild_info/bgz_fach_nov_2005/pp_rentrop.pdf

^{ix} A/S "Inspecta Latvia" & RSU DVVI, *Working conditions and risks in Latvia*, 2007. (Research "Working conditions and risks in Latvia" 2005-2007).

^x *Coordinamento delle Regioni e Province autonome, Rapporto conclusivo del progetto nazionale di monitoraggio e controllo dell'applicazione del D.Lgs. 626/94*, November 2003.

^{xi} TUC, *Focus on Health and Safety. Trade Union trends survey 06/02. TUC biennial survey of safety reps 2006*, London, 2006.

^{xii} LO, *Danske virksomheders brug af APV (Danish Companies' use of Workplace risks Assessment)*, April 2003.

^{xiii} Whether the risk assessment process in your country is divided into more or fewer steps, or even if some of the five steps are different, the guiding principles should be the same.

^{xiv} A near miss is an unplanned event that did not result in an injury, illness or damage – but had the potential to do so.

^{xv} Reported in *Health and Safety Practitioner*, UK, 23. 1, January 2005.

^{xvi} <http://www.hse.gov.uk/press/2005/e05095.htm>

^{xvii} <http://ew2007.osha.europa.eu/europeansummit/> (see "Stephen Fisher" – Workshop 3).